

Luottamus katosi savuna ilmaan

Yhdysvallat kohtasi alkuvuonna 2003 Irakissa kaksi ennakoimatonta voimaa: Irakin armeijan vastarintakyvyn sekä kansainvälisen mielipiteen ja median reaktiot.

Ensimmäisen vastustajan Yhdysvallat nujersi helposti: Saddamin armeija pakeni tai muuttui tomuksi – ja siinä samalla myös suuri joukko siviilejä. Sitä vastoin kansainvälisen mielipiteen ohjailu osoittautui paljon hankalammaksi – vaikeammaksi kuin koskaan sitten kylmän sodan leirijaon.

Arabimaailman mediaa laajalti tutkineen professorin Marc Lynchin mielestä yksi Yhdysvaltain suurimmista virhearvioinneista on ollut, että se ei ole kylliksi huomioinut muutosta, joka on nopeasti läpäissyt arabimaat. Lynchin mukaan arabien omalla – lännestä tai muista ilmansuunnista riippumattomalla – joukkoviestinnällä on nykyisin suunnaton vaikutus yleiseen mielipiteeseen. 1990-luvun aikana ilmaantuneet uudet viestintäkanavat ovat luoneet arabimaihin uudenlaista julkista tilaa. Ensinnä satelliittitelevisio yhdisti arabimaat ja hajallaan asuneet kansat. Tämä uusi, rajat ylittävä media antoi vaihtoehdon paikalliselle, raskaasti kontrolloidulle tiedonvälitykselle. (Lynch 2003, 83–84.)

Internetin läpimurto toi sitten todelliset vastarinnan äänet ja lähteet arabimaihin. Kun oppositio siirsi julkaisunsa internetiin, poliittisesti vanhoilliset kansalliset tiedonvälityskanavat menettivät nopeasti asemiaan. Lopullisen valankumouksen aiheutti Al-Jazeera -satelliittitelevisio, jonka lähetykset alkoivat vuonna 1996. Perustamisestaan saakka Al-Jazeera on suuntautunut nimenomaan poliittisiin aiheisiin. Se on saattanut ohjelmillaan suunniltaan Yhdysvaltain lisäksi miltei jokaisen arabihallituksen. (Lynch 2003, 85–86.)

Yhdysvallat uskoi, että se saavuttaa Irakissa nopean voiton. Samalla se kuvitteli, että arabialaisen suuren yleisön mielipiteet pehmenevät nopeasti ja että radikaalit voimat pelästyvät massiivisia iskuja. Mutta arabialaisen valtamedian asennoituminen on pysynyt jokseenkin samanlaisena Irakin sodan alkutahdeista saakka: Yhdysvallat ja sen liittolaiset eivät suinkaan ole vapauttajia vaan tunkeutujia. Arabialaista uutisvälitystä ovat hallinneet siviiliuhrit, amerikkalaisten tappiot, tuhotut rakennukset ja vihaiset irakilaiset.

Bagdadin valtausyritykset saattavat alkaa jo tiistaina

Maailmalla: Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvoston päätös Irakin miehityksestä. AL 24.3.2003

Irakin tv näytti amerikkalais-sotavankien tv-rundussa

USA vie joukkoja Pohjois-Irakista

Irak hidasti hyökkääjien etenemistä, USA ja britit kärsivät tappioita

Bagdadiin ei ole edetty. Irakin armeija onnistui hidastamaan hyökkääjien etenemistä. USA ja britit kärsivät tappioita. HS 24.3.2003

USA:n armeijan valtava operaatio rahtaa tavaraa pohjoiseen

Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvoston päätös Irakin miehityksestä. USA:n armeijan valtava operaatio rahtaa tavaraa pohjoiseen. HS 24.3.2003

USA:n armeijan valtava operaatio rahtaa tavaraa pohjoiseen. HS 24.3.2003

JOURNALISMIKRIITIKIN VUOSIKIRJA 2004

Sekä Aamulehdessä että Helsingin Sanomissa julkaistiin Irakin sodan aikana vain vähän kuvia sotilaista taistelutehtävissä. USA:n ja sen liittolaisten aseita ja joukkoja esittäviä kuvia oli AL:ssä 18 ja HS:ssä 28. Näistä vain 4 AL:ssä ja 9 HS:ssä kuvasi aktiivisia taistelutilanteita (AL 24.3.03).
Valtaosassa tämän ryhmän kuvia sotilaat joko matkasivat taisteluihin (HS 5.4.03) tai valmistautuivat niihin. Sodan tuhoja esittäviä kuvia oli AL:ssä enemmän kuin HS:ssä.
Voimakkaat kuvalliset rinnastukset puuttuivat AL:n ulkomaansivuilta. HS sitä vastoin jatkoi samalla linjalla kuin Afganistanin sodan uutisoinnissa ja julkaisi rinnastuksia (HS 24.3.03), joissa sotilasmahdin potku tuntuu yltävän viereiseen kuvaan, siviilien kasvoihin.

HS 5.4.2003

Saddam Husseinin patsaan kaataminen oli tarkasti suunniteltu operaatio, johon koko maailman media oli kutsuttu paikalle. Se kuului käsikirjoitukseen; sen piti olla se sama Berliinin muurin murtaminen, johon yksi aikakausi päättyisi. Yksi brutaali aikakausi Irakissa väistyi. Mutta vain harvat hurrasivat. Kuten Lynch (2003, 89) toteaa, arabimedioissa Saddamin patsaan kaataminen sai kovin vähän huomiota. Sitä pidettiin lavastuksena, jota todistamassa oli vain vähän aitoja irakilaisia.

Irakin siviilit esillä hyvin suomalaisessa lehdistössä

Miten suomalainen lehdistö sitten onnistui Irak-uutisointinsa kuvituksessa? Selvitin tätä kysymystä tutkimalla kahden sanomalehden, Aamulehden (AL) ja Helsingin Sanomien (HS), Irakin sodan kuvitusta ajalla 20.3.–16.4.2003. Tarkastelujakso ulottuu Irakin sodan taisteluvaiheen alusta Saddamin patsaan kaatamiseen Bagdadissa. Kuvia kertyi kaikkiaan 343 kappaletta¹ (ks. taulukko seuraavalla aukeamalla).

Harhaohjukset tappoivat bagdadilaisia

- » Ainakin 15 kuoli asuinalueella
- » USA tueti maadollista viihettä
- » Irakin joukkoja marsoitui ulos Baasista

Irakin sotatiedustelu on ilmoittanut, että irakilaiset sotatiedustelijat ovat löytäneet kuolleet irakilaisia siviilejä, jotka olivat kuolleet harhaohjuksien osuessa. Irakilaiset sotatiedustelijat ovat löytäneet kuolleet irakilaisia siviilejä, jotka olivat kuolleet harhaohjuksien osuessa. Irakilaiset sotatiedustelijat ovat löytäneet kuolleet irakilaisia siviilejä, jotka olivat kuolleet harhaohjuksien osuessa.

HS 27.3.2003

Liittouma pommitti rajusti Bagdadin puolustuslinjoja

» Irakin sotatiedustelu on ilmoittanut, että irakilaiset sotatiedustelijat ovat löytäneet kuolleet irakilaisia siviilejä, jotka olivat kuolleet harhaohjuksien osuessa.

AL 26.3.2003

Siviilien tappaminen nostaa irakilaisia liittoumaa vastaan

» Tragedia: Amerikkalaisotilaat surmasivat kahdessa eri tilaisuudessa kahdeksan siviiliä

Amerikkalaisotilaat surmasivat kahdessa eri tilaisuudessa kahdeksan siviiliä. Amerikkalaisotilaat surmasivat kahdessa eri tilaisuudessa kahdeksan siviiliä. Amerikkalaisotilaat surmasivat kahdessa eri tilaisuudessa kahdeksan siviiliä.

AL 2.4.2003

Molempien lehtien otsikointi oli kärkevä, tapahtumista kerrottiin kaunistelematta. Siviileihin kohdistuneet harhaiskut uutisoitiin näyttävästi (HS 27.3.03, AL 2.4.03). Vierisen kuvan esittämän miehen perhe tuhoutui yhdysvaltalaisen sotilaiden avuttua tulen tarkastusasemaa lähestynyttä autoa kohti. Miehen suru täytti viestimien etusivut kaikkialla maailmassa 2.4.2003, mikä lisäsi entisestään sotilasvoimien arvostelua. Voi vain arvailla, oliko sattumaa, että samana päivänä Pentagon keksi alkaa syöttää tarinaa irakilaisesta sairaalasta pelastetusta urhoollisesta naisosastilaasta, Jessica Lynchistä. Vaikutus kotirintamalla oli ainakin taattu – Lynchin sankaritarina peitti huomion ikäviltä uutisilta. Afganistanin sodassa toimittajien ja kuvaajien liikkumista rajoitettiin paljon rankemmin kuin Irakin sodassa. Tämän vuoksi Irakista pystyttiin julkaisemaan näyttäviä kuvia pommitusten vaikutuksista arkeen (AL 26.3.02).

Merkille pantavaa on, että molemmissa lehdissä oli runsaasti siviilejä esittäviä kuvia: AL:ssä peräti puolet kuvista ja HS:ssa 40 prosenttia. Läntisen liiton aseita ja joukkoja esittäviä kuvia oli AL:ssä viidennes ja HS:ssa miltei neljännes kuvista. Siviilejä esittävien kuvien määrä on kasvanut Afganistanissa syksyllä 2001 käydystä sodasta. Afganistanin sodan uutisointia koskevan selvityksen² mukaan siviilejä esittävien kuvien osuus oli nimittäin vajaa kolmannes. Läntisen liiton aseita ja joukkoja esittävien kuvien osuus HS:ssa oli tuolloin miltei sama kuin nyt Irak-aineistossa.

Siviilejä esittäviä kuvia oli nyt huomattavasti enemmän kuin vuoden 1991 Persianlahden sodan uutisoinnissa. Mediaa on kritisoitu paljon siitä, että se esitteli Persianlahden sodan aikana lähinnä huipputeknisiä aseita, kun taas siviilien kohtaloita ja elämää kuvattiin vain vähän.

Painopisteen muutosta selittää ainakin osin Luostarisen tämän lehden artikkelissa esiinnostama seikka, että Yhdysvaltain johtama liittouma salli toimittajien ja valokuvaajien liikkua huomattavasti laajemmin Irakissa verrattuna Afganistanin sotaan syksyllä 2001 tai Persianlahden sotaan vuosina 1990–91.

Tutkimani aineisto tukee Luostarisen käsitystä, että suomalaisten lehtien

AFGANISTANIN SOTA 2001

Valokuvien aihe

	HS	
	kpl	%
1. Johtajat	38	18,6
George W. Bush	6	
länsimaiset johtajat	8	
länsimaiset ja muut johtajat yhdessä	4	
muiden maiden johtajat	5	
Afganistanin oppositiojohtajat	15	
2. Aseet ja joukot	51	25,0
Länsiliitto taistelussa tai valmiudessa	17	
Pohjoinen liitto taistelussa tai valmiudessa	34	
3. Siviilit	65	31,9
länsimaiset siviilit	8	
muiden maiden siviilit	3	
afganistanilaisten arki	18	
afg. siviiliuhrit, pakolaiset, surijat	24	
pakolaisten avustaminen	5	
mielenosoitukset, myös lännessä	7	
4. Taleban ja sen kannattajat	33	16,2
Osama bin Laden, (myös piirroksot)	7	
mielenos., joissa kuvia ObL:sta	6	
muut Talebanin johtajat ja edustajat	7	
Talebanin joukot, aseet	11	
terrorismista epäillyt	2	
5. Muut	17	8,3
WTC ja Pentagon	3	
sekalaiset	14	
yhteensä	204	100

Taulukko 1. Kuva-aihe, kuvien kappalemäärä ja kuvaryhmien %-osuus Afganistanin sotaa koskevassa uutisoinnissa Helsingin Sanomissa 8.10.–12.12.2001 (sivut A3 ja ulkomaat). Ajanjakso ulottuu vastaiskujen alkamisesta Talebanin kukistumiseen Mazar-i-Sharifin valtauksen jälkeen.

IRAKIN SOTA 2003 Valokuvien aihe

	AL		HS	
	kpl	%	kpl	%
1. Johtajat	6	3,8	18	9,7
George W. Bush	2		3	
muut länsimaiset johtajat	4		12	
muiden maiden johtajat				
irakilaiset oppositiojohtajat			3	
2. USA:n ja liittolaisten aseet ja joukot	30	19,1	43	23,1
joukot tai aseet taistelussa tai valmiudessa	18		28	
irakilaiset sotilaat (tms.) USA:n puolella	1		4	
joukot partioimassa siviilien keskuudessa	2		5	
haavoittuneet, kaatuneet tai vangitut sotilaat	3		4	
joukot juhlistamassa voittoa	6		2	
3. Siviilit	79	50,3	75	40,3
länsimaiset siviilit (ml. toimittajat)	6		8	
muiden maiden siviilit			6	
irakilaisten arki (ml. Bagdadin ryöstäjät)	23		18	
sodan siviiliuhrit, pakolaiset, surijat	16		21	
pakolaisten ja sairaiden avustaminen	10		5	
mielenosoitukset sotaa vastaan	12		7	
toiminta sodan puolesta tai SH:ta vastaan	7		8	
siviilit kuulusteltavina tai pidätettyinä	5		2	
4. Saddam Hussein ja kannattajat	22	14,0	36	19,4
Saddam Hussein (SH)	4		6	
lännen vastustaminen tai SH:n kannatus	10		9	
muut Irakin johtajat ja edustajat	1		4	
Irakin armeija tai poliisi taistelemassa, tms.	4		9	
haavoittuneet, kaatuneet tai vangitut sotilaat (**)	3		8	
5. Muut	20	12,7	14	7,5
tuhottuja rakennuksia, kalustoa, yms. Irakissa	14		9	
sekalaiset	6		5	
yhteensä	157	100	186	100

Taulukko 2. Valokuvien aihe, kuvien kappalemäärä ja kuvaryhmien %-osuus Irakin sotaa koskevassa uutisoinnissa Aamulehdessä ja Helsingin Sanomissa 20.3.–16.4.2003. Aineisto koottiin molempien lehtien ulkomaanosastoista sekä AL:n etusivulta ja HS:n sivulta A3. (** Näissä kuvissa on yleensä mukana myös USA:n sotilaita)

suoritusta voi pitää varsin hyvänä. Kiitettävää on, että molemmat lehdet julkaisivat Irakin sodasta huomattavan runsaasti kuvia – ja juttuja – sodan vaikutuksista siviilien elämään.

Käännekohtat Lähi-idässä

Milloinkaan aikaisemmin Yhdysvallat ei ole saanut osakseen yhtä täydellistä ja jakamatonta myötätuntoa kuin syksyllä 2001. Jopa sen pitkäaikaisimmat viholliset tai siihen epäluuloisesti suhtautuneet valtiot tai niiden edustajat jättivät surunvalittelunsa tai kiistivät osallisuutensa iskuihin. Näihin tahoihin kuuluivat muun muassa Hizbollah-sissijärjestö ja Iran. Tietääkseni vain kahden valtion edustajat jättivät osoittamatta myötätuntonsa: Afganistanin Taliban-hallinto ja Irakin presidentti Saddam Hussein.

Ja sitten, onko milloinkaan yhtä suuri myötätunto kuin runsaat kaksi vuotta sitten vaihtunut yhtä nopeasti yhtä laajaksi epäluuloisuudeksi ja vastustukseksi?

Madeleine Albright, Yhdysvaltain entinen ulkoministeri, arvostelee briljantissa *Foreign Affairs* -lehden artikkelissaan Bushin hallituksen toimia. Albright ihmettelee terrorismin ja roistovaltioiden yhteenniputtamista ja sitä, että Yhdysvallat on terrorismijahdillaan säikäyttänyt ja jakanut koko maailman juuri silloin, kun Yhdysvaltain turvallisuuteen vaikuttaa suuresti se, että se saa ihmiset oman asiansa taakse (Albright 2003, 17).

Syyskuun 11. päivästä alkanut uusi aikakausi painui mieliimme kauhistuttavasti WTC:n tornien murentuessa savuaviksi raunioiksi. Sittemmin savua on nähty muun muassa Afganistanissa ja Irakissa sekä lukemattomissa pommiattentaateissa eri puolilla maailmaa. Mutta savuavaa asetta, sitä oikeutusta, jonka nimissä Yhdysvallat liittolaisineen veti joukkonsa Irakiin, ei vain ole löytynyt. Savuna ilmaan on mennyt myös luottamus Yhdysvaltain johtaman liittoutuman perusteluihin sodan syistä.

Kuta kauemmaksi Irakin sodan taisteluvaihe on etäännyttänyt, sitä selvemmin Bushin hallinto on erkaantunut sodan alkuperäisestä perustelusta. Huomiota on vähin erin siirretty kauemmaksi Irakista, Lähi-idän vakauttamiseen. Tämä teema korostui Bushin marraskuisessa puheessa, jota on luonnehdittu yhdeksi hänen presidenttikautensa tärkeimmistä. Tuolloin Bush rinnasti oman, uuden Lähi-idän politiikkansa presidentti Reaganin aikanaan noudattamaan kommunismin vastaiseen politiikkaan. Bushin tavoitteena on tuoda demokratia Lähi-itään. Sitähän kai kaikki presidentit häntä ennenkin 1900-luvulla ovat tavalla tai toisella haikailleet.

Kiinnostavaa on kuitenkin, että Bush otti puheessaan etäisyyttä Yhdysvaltain perinteisesti harjoittamaan kaksinaismoralistiseen linjaukseen. Tuon linjan mukaan Yhdysvallat katsoo erityissuhteen tai strategisen kumppanuuden vaalimisen nimissä läpi sormien sille ystävällismielisten valtioiden yhteiskunnallisia ja poliittisia epäkohtia. Bushin marraskuisen puheen ehkä kaikkein tärkein uusiin linjauksiin oli hänen esittämänsä näkemys Lähi-idän demokratian luonteesta: ”Olemme tietoisia siitä, että modernisaatio ei tarkoita samaa kuin länsimaistuminen [Westernization]. Lähi-idän edustukselliset hallitukset tulevat heijastelemaan niiden omia kulttuureita. Ne eivät tule näyttämään, eikä niiden pidä näyttää, meidän kaltaisiltamme.”³

Bush palasi näihin teemoihin tammikuussa 2004 liittovaltion tilaa koskevassa presidentin vuotuisessa puheessa.

Lähi-idän näin voimakas esilläpito on ymmärrettävää. Joidenkin analyttikkojen mukaan Yhdysvaltoihin ei ole koskaan aikaisemmin ruohonjuuritasolla luotettu Lähi-idässä yhtä vähän kuin Irakin sodan jälkeen. Riippumattoman amerikkalaisen PEW-tutkimuslaitoksen tekemän selvityksen mukaan vuonna 2003 ”pohja putosi pois arabien ja muslimien tuelta Yhdysvalloille” (ks. esim. Lynch 2003). Menneen vuoden yksi voimakkaimmista reaktioista kuultiin Yhdysvaltain tärkeän liittolaisen, Egyptin presidentin Hosni Mubarakin suusta huhtikuussa. Mubarak totesi, että Irakin sota voi luoda ”sata uutta bin Ladenia”⁴.

Lähi-idän arabit alkoivat suhtautua uudella tavalla Yhdysvaltoihin jo keväällä 2002. Israelin pääministeri Ariel Sharon toimeenpani tuolloin Länsirannan verisen valtauksen. Vain harvat yksittäiset sanomat ovat ärsyttäneet arabeja yhtä paljon kuin presidentti Bushin tuolloinen lausunto, jonka mukaan Sharon on ”rauhan mies”. Yhdysvaltain tuotteiden boikotista ja sanktioiden riuduttaman Irakin kansan tukemisesta tuli arabialaista ja islamilaista identiteettiä luonnehtiva uusi keskeinen piirre. Uutta on myös se, että Amerikan-vastaisuus on sittemmin levinnyt arabimaiden kaikkiin sosiaaliryhmiin, myös länsimaistuneen, liberaalin eliitin ja Saddam Husseinin entisten vastustajien keskuuteen. (Lynch 2003, 87.)

Satujen ja tarinoiden takaa

Monen asiantuntijan mielestä länsimaisen median olisi pitänyt jo ennen Irakin sota paljon pontevammin vaatia selityksiä ja todisteita sodan perusteista. Sodan jälkeen media on yleisesti ollut kiitettävän aktiivinen sodan

taustojen esiin pöyhimisessä.

Myös kulttuurin ja yhteiskunnan tutkijoille on avautunut tilaisuutensa. Heikki Luostarinen (2003, 21) antaa hyvät eväät sotiin liittyvän media-aineiston tutkimiseen:

Uutiskieli on kiintynyt sodan kulttuurin kärjistävään dramaattisuuteen, yksinkertaisuuteen ja dynaamisuuteen. Saduista näyttää olevan pitkä matka yksittäisten sotilasiskujen uutisointiin, mutta uutisvälityksen ja median sadunomaistumista miettiessämme näemme asioiden yhteyden.

Kulttuurintutkija voi tehdä palveluksen paljastamalla niitä tuttuja syvärakenteita, joihin taitavat manipulaattorit haluavat mielikuvituksemme kiinnittyvän. Yhdysvallat pohjusti hyökkäystä Irakiin kuukausien ajan. Se loihti mieliimme kuvan demonista, joka oli aiheuttamassa kaaosta ja voisi kylvää tuhoa koko maailmanpiiriin.

Mitä ovat ne kaikkien tuntemat kertomukset, sadut ja myytit sekä ne hahmot, joihin vaivihkaa samaistumme ja joihin tietämättämme vedotaan? Argumentit, joita presidentti Bush tai pääministeri Blair viljelevät, ovat lopulta yksinkertaisia ja ikeikaisia – hyvän ja pahan taistelua, kaaoksen vastustamista ja järjestyksen luomista.

Näitä samoja argumentteja käytti esimerkiksi jo paavi Urbanus II, kun hän vuonna 1095 kuvaili, millaiseen hätään ja ahdinkoon Idän kristikunta oli joutunut seldzukkien alaisuudessa. Siitä alkoi ensimmäinen ristiretki, joka päättyi Jerusalemin teurastukseen. Lännen johtajat turvautuivat samoihin perusteluihin kylmän sodan alkuvaiheessa vastustaessaan Neuvostoliiton etenemistä Välimerellä ja Lähi-idässä. (Ks. Männistö 1999, 248–251.)

Sadut ja tarinat toimivat oivallisesti myös savuverhona, joilla voidaan hetkeksi kiinnittää kuulijoiden huomio. Irakin sodassa yksi tällainen oli irakilaisesta sairaalasta pelastetun sotamiehen Jessica Lynchin tarina. Hänestä tuli maansa kansallissankari, ja kotimaan media kertasi loputtomiin Pentagonin syöttämää tarinaa Lynchin urhoollisuudesta, ziitä kuinka hän oli taistellut haavoituttuaankin jne. Vähät siitä, että suuri osa tuosta kertomuksesta osoitautui myöhemmin vääristellyksi. Oman maan yleisöjen huomio saatiin näin hetkeksi pois ikävistä aiheista, kuten siviiliuhreista – aiheesta, joka huhtikuun alussa nousi maailmalla laajan keskustelun kohteeksi.

Pentagon oli laatinut oikein oivan tarinan, joka lainaa sopivasti sieltä täältä orientalistisista saduista: kaunis nuori prinsessa on joutunut raakalaisten vääräuskoisten vangiksi, kunnes uljaat ritarit mustilla ratsuillaan, tai itse asiassa

Black Hawk -helikoptereilla, saapuvat pelastamaan hänet linnasta. Prinsessa on itsekin ilmeisesti onnistunut surmaamaan muutaman saraseenijättiläisen.

Minä itse odotan vielä tulevaksi yhtä tyypillistä orientalistista kertomus-tyyppiä: sitä jossa irakilainen saraseeniprinsessa rakastuu kristittyyn GI-riitariin. Se kertomus hivutetaan meille, uskokaa pois, vielä ennen syksyn presidentin vaaleja.

YTT Anssi Männistö on Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen lehtori.

Viitteet

- 1 Aineisto koottiin molempien lehtien ulkomaanosastoista sekä Aamulehden etusivulta ja Helsingin Sanomien sivulta A3.
- 2 Kokosin aineiston HS:n ulkomaanosastosta sekä sivulta A3 ajalta 13.9.–12.12.2001. (Ks. enemmän Männistö 2003, 117.) Tässä artikkelissa käsittelemäni aineisto on rajattu ajanjaksoon 8.10.–12.12.2001, joka ulottuu vastaiskujen alkamisesta Talibanin kukistumiseen Mazar-i-Sharifin valtauksen jälkeen. Koska aineistoa on näin rajattu varsinaisten sota-toimien jaksoon, sitä voi paremmin verrata vuoden 2003 Irakin sotaa käsittelevään aineistoon.
- 3 President Bush Discusses Freedom in Iraq and Middle East at the 20th Anniversary of the National Endowment for Democracy United States Chamber of Commerce Washington, D.C. 9.11.2003.
(Internet-lähde: www.whitehouse.gov/news/releases/2003/11/20031106-2.html)
- 4 Ks. esim CCN-uutistoimiston internet-sivut
(www.cnn.com/2003/WORLD/meast/03/31/iraq.egypt.mubarak.reut).

Lähteet:

- Albright, Madeleine K. (2003). Bridges, Bombs, or Bluster? *Foreign Affairs* September/October 2003.
- Luostarinen, Heikki (2003). Sodan viestit. Teoksessa Männistö, Anssi (toim.) *Miksi soditaan?* Tampere: Vastapaino.
- Lynch, Marc (2003). Taking Arabs Seriously. *Foreign Affairs* September/October 2003.
- Männistö, Anssi (1999). Islam länsimaisessa hegemonisessa diskurssissa: Myyttis-ideologinen ja kuva-analyttinen näkökulma sivilisaatioiden kohtaamiseen. *Taprin tutkimuksia* nro 87. Tampere: Tapri.
- Männistö, Anssi (2003). Journalismia maailmanpolitiikan saranaivaiheessa. *Journalismikritiikin vuosikirja* 2003.